

Є. О. Каташинський

студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. А. В. Смітюх

ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКА ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СПАДКУВАННЯМ (ПРАВОНАСТУПНИЦТВОМ)

Актуальність теми визначається необхідністю розроблення шляхів вирішення питання спадкування та правонаступництва частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, оскільки недосконалість законодавчих приписів та відсутність сталої практики можуть мати результатом порушення прав спадкоємців та правонаступників учасників товариства.

Ч. 1 ст. 1216 ЦК України встановлює, що спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців). Схожим чином відповідно до ст. 107 ЦК України до юридичної особи- правонаступника переходять всі права та обов'язки юридичної особи, яка припиняється [1, ст.ст. 107, 1216].

Водночас, згідно із ч. 2 ст. 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон «Про ТОВ та ТДВ») у разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, товариство може виключити учасника з товариства [2, ст. 23].

У наведеному вбачається колізія: особа, яка ніколи не була учасником товариства, виключається зі складу учасників. Проблема полягає у невідповідності наведеної моделі загальній концепції участі в товаристві: як можна виключити зі складу учасників ту особу, яка ніколи не входила до складу учасників товариства? Наділяючи загальні збори товариства правом виключити таку особу, законодавець фактично порушує закони логіки.

Альтернативний підхід – визнання того, що виключається не правонаступник (спадкоємець), а юридична особа, що припинилась чи померла фізична особа, також не є логічним: участь є атрибутом цієї особи і така участь припинилась з припиненням самої особи: після припинення (смерті) існує не

участь, а лише частка, що перебуває у процесі правонаступництва (спадкування). Протилежне означає, що вислів: «Те, що вмерло, померти не може» видається і не таким вже аксіоматичним.

На нашу думку, чинна редакція ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ» дає підстави для формування такої правової фікції як *статус учасника товариства ad hoc* для особи, яка не є і не була учасником товариства, але виключається з такого товариства. Особа, що виключається, розуміється не як особа-спадкоємець (правонаступник) корпоративних права, а саме як особа-учасник. З огляду на зазначене, така особа набуває цього статусу *ad hoc* (для конкретного випадку) саме на час проведення процедури виключення з товариства.

Статус учасника товариства товариства *ad hoc* має наступні ознаки:

1) темпоральна короткочасність – цей статус особа набуває та одразу втрачає в момент прийняття рішення загальними зборами про її виключення. Цей статус з'являється і зникає в момент підписання рішення загальних зборів останнім учасником – це відбувається миттєво;

2) правова обмеженість – з огляду на те, що цей статус є чинним виключно в момент ухвалення рішення, особа не має жодних прав ані до цього моменту (оскільки вона не подала заяву про вступ до товариства і, відповідно, не є учасником), ані після цього моменту (оскільки така особа була виключене і вже не є учасником товариства);

3) потенційна повторюваність – особа потенційно може бути спадкоємцем (правонаступником) іншого учасника товариства і до неї на підставі порушення строків, передбачених ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ», ще раз буде застосована процедура виключення з товариства.

Проте в цілому правове вирішення цієї проблеми полягає не у наданні загальним зборам права на виключення спадкоємця (правонаступника) учасника з товариства, а у позбавленні особи-спадкоємця (правонаступника) права вступу до товариства у зв'язку із спливом одного року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством.

Подібний підхід є таким, що цілком відповідає як концепції участі в товаристві, так і здоровому глузду загалом. До того ж зникнення необхідності виключати неучасника товариства зекономить процедурні ресурси товариства, яке не проводитиме загальні збори з питання виключення.

З огляду на вищезазначене ч. 2 ст. 23 Закону «Про ТОВ та ТДВ» доцільно викласти в наступній редакції:

«У разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка

якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, *такі спадкоємці (правонаступники) втрачають право на подання заяви про вступ до товариства*. Якщо частка такого учасника у статутному капіталі товариства становить 50 відсотків або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника».

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.04.2020).
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 10.04.2020).